

Innspill fra Frivillighet Norge

Kontakt

Stian Slotterøy Johnsen
Generalsekretær
stian@frivillighetnorge.no
tlf: 959 33 862

Janne Nyhus
Politisk rådgiver
janne@frivillighetnorge.no
tlf: 970 056 96

Tema: Ny folkehelsemelding

Frivillighet Norges innspill til ny stortingsmelding om folkehelsepolitikken

Frivillighet Norge er et samarbeidsforum for frivillige organisasjoner i Norge. Organisasjonen ble stiftet i 2005 og har i dag mer enn 350 medlemsorganisasjoner, som til sammen representerer over 50.000 lag og foreninger over hele landet. Takk for denne muligheten til å komme med våre innspill til arbeidet med folkehelsemeldingen.

Svært mange av oss deltar i frivilligheten. [Frivillighetsbarometeret](#) viser at deltakelsen har vært jevnt over 60% de siste årene, med unntak av koronaåret 2021. I følge [SSB](#) er 78 % av befolkningen er medlem i minst en organisasjon, og 48 % av befolkningen er medlem i minst to organisasjoner. [Innbyggerundersøkelsen 2021](#) viser at de som deltar aktivt i sivilsamfunnet er mer tilfredse med tilværelsen enn andre.

Regjeringen har i sin [plattform](#) fremhevet frivillighetens rolle i folkehelseiltak:

Regjeringa vil:

- *Gi frivillig sektor og idretten en viktig rolle i gjennomføringen av folkehelseiltak.*

Folkehelsegevinsten av å delta i frivilligheten, være en del av et fellesskap og engasjere seg i noe en er opptatt av sammen med andre er åpenbar. Vi er opptatt av at frivillighetens rolle i folkehelsearbeidet baseres på at deltakelse i seg selv har en stor verdi. Det er derfor viktig å inkludere hele mangfoldet i frivillig sektor, selv om folkehelsegevinsten med helseorganisasjoner, idrett, friluftsliv og liknende kan være lettere å få øye på. Overordnet vil store deler av frivillighetens bidrag til bedre folkehelse komme helt uten at det er et uttalt mål. Samtidig er organisasjonene veldig opptatt av å bidra i møte med samfunnsutfordringer, eksempelvis gjennom arbeid for å fjerne barrierer for deltakelse slik at frivilligheten kan være med å hindre utenforskap. Vi vil her forsøke å konkretisere noe av det frivilligheten gjør og vårt

potensiale til å bidra i konkrete utfordringer. I dette innspillet vil vi forsøke å gi en overordnet oversikt over frivillig sektors betydning for folkehelsearbeidet, og gå konkret inn på Frivillighet Norges arbeid som er relevant i sammenhengen.

Fra [Frivillighet Norges politiske plattform](#):

Frivillige organisasjoner har i seg selv en helsefremmende effekt, og er en unik mulighet for egendrevet aktivitet det offentlige ikke kan skape. For at sektoren fortsatt skal kunne fylle denne rollen for flest mulig, må:

- *det offentlige kjenne frivilligheten i sitt nærområde og være bevisst den folkehelsebyggende effekten som hele bredden av frivillige organisasjoner har.*
- *det offentlige legge til rette for samarbeid med frivilligheten som både fremmer organisasjonens formål og folkehelsen.*
- *organisasjonene være bevisst den folkehelseeffekten de har.*
- *det legges til rette for at flere blir kjent med frivilligheten i alle aldre.*
- *det jobbes for at unge ikke faller ut av organisert aktivitet i ungdomstiden.*

Frivillighet Norge legger til grunn følgende definisjon på en frivillig organisasjon:

- en sammenslutning av personer eller virksomheter som driver virksomhet på ikke-fortjenestebasert og ikke-offentlig basis, jf. definisjonen i frivillighetsregisterloven §§ 3 og 4.
- baserer en vesentlig del av driften på medlemskontingenter, gaver, innsamlede midler og/eller frivillig arbeidsinnsats.
- kan være en forening (lag, forbund, nettverk eller en paraplyorganisasjon) med medlemmer og demokratisk oppbygging, eller
- en stiftelse eller ideelt aksjeselskap som ikke deler ut midler eller som bare foretar utdelinger til frivillig virksomhet, jf. definisjonen i frivillighetsregisterloven §§ 3 og 4.

Folkehelsegevinst ved deltakelse i frivillige organisasjoner

Frivilligheten er viktig gjennom hele livet, men kanskje særskilt for barn, unge, eldre og voksne med svakere tilknytning til arbeidsliv eller som bor alene.

Majoriteten dyrker sosialt samvær gjennom familie og venner, hobby og fritidsaktiviteter og skole, studier og arbeid. Men for dem som har begrenset med familie og venner, og som ikke deltar på andre møteplasser, kan frivillig arbeid og deltakelse i organisasjonsliv være et viktig substitutt.

Fra [Frivillighet og folkehelse. Empiriske analyser av sivilsamfunnsdeltakelse, helse og livskvalitet \(2017\)](#).

[Fritidserklæringen](#) fastslår målet om at alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre. Frivilligheten er den største tilbyderen av organiserte fritidsaktiviteter. Det er vanskelig å se for seg at vi kan nå målet, som er basert på FNs konvensjon om barnets rettigheter, uten de frivillige organisasjonenes aktiviteter for, med og av barn og unge. Det er få av organisasjonene som lager aktiviteter først og fremst fordi de ønsker å bidra til folkehelsearbeidet. De fleste gjør det fordi de er opptatt av håndball, korps, teater, spill, kulturarv og miljøet. Og fordi de er opptatt av å skape gode lokalsamfunn. Like fullt er resultatet et enormt bidrag til folkehelsen.

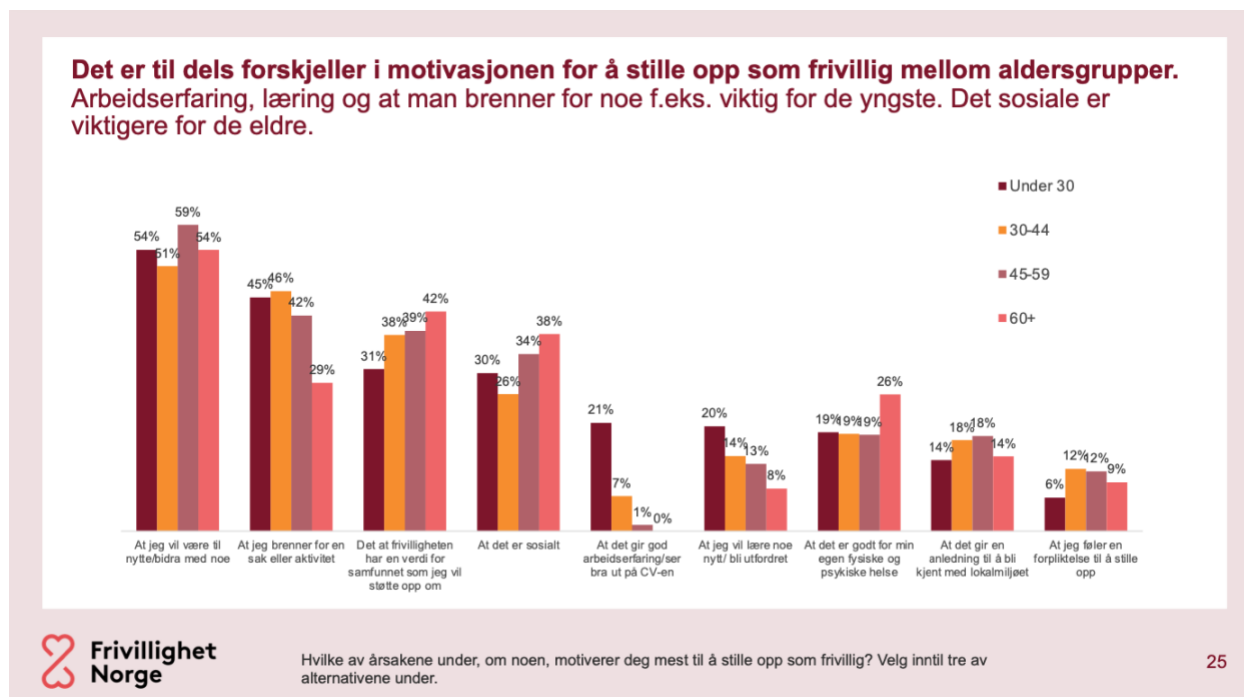
Frivilligheten er viktig for de eldre og [de eldre er viktige for frivilligheten](#).

Alderdommen innebærer rent fysiske og funksjonelle endringer, men også sosiale overganger når ektefelle og nære venner faller bort, og når aktiviteter man tidligere har likt blir uaktuelle. Det å delta i samfunnet, både for egen del og for andres blir derfor et viktig tema for den aldersvennlige utviklingen.

Fra [Håndbok i aldersvennlige lokalsamfunn](#).

Frivillighet Norge er representert i Rådet for et aldersvennlig Norge og samarbeider med [Senteret for et aldersvennlig Norge](#).

Frivillighetsbarometeret viser at helse er en viktigere motivator for frivillig deltakelse for eldre enn andre grupper.



Figur 1 Fra Frivillighetsbarometeret 2021

Også forskning støtter at deltakelse i frivilligheten gir en helseeffekt for den eldre delen av befolkningen:

Among the key findings:

- Volunteering is associated with reductions in symptoms of depression, better overall health, fewer functional limitations, and greater longevity.
- Health benefits may depend on a moderate level of volunteering. There appears to be a tipping point after which greater benefits no longer accrue. The "sweet spot" appears to be at about 100 annual hours, or 2-3 hours per week.
- More vulnerable seniors (i.e. those with chronic health conditions) may benefit the most from volunteering.
- Feeling appreciated or needed as a volunteer appears to amplify the relationship between volunteering and psychosocial wellbeing.

Fra [Baycrest Centre for Geriatric Care](#). "Evidence mounting that older adults who volunteer are happier, healthier." [ScienceDaily](#). ScienceDaily, 29 August 2014.

Trøndelag fylkeskommune har sammen med Folkehelsealliansen og Røde Kors kampanjen [Hodebra](#) som bygger på et konsept som heter ABC for mental sunnhet. ABC står for act,

Frivillighet Norge har startet prosjektet *Økt deltakelse – flere inn i felleskapene*. Her skal vi sammen med frivillige organisasjoner, fylkeskommuner og kommuner komme frem til gode strategier og tiltak for inkludering av barn og unge i frivillige organisasjoner. Frivillighet Norge drifter også konkrete verktøy for å få flere til å finne sitt fellesskap. Tilknyttet begge verktøyene som beskrives under er et tilbud om kurs, opplæring, informasjon og kompetanseheving for organisasjonene om blant annet inkludering, tilrettelegging, oppfølging og mangfoldig rekruttering.

Frivillig.no

[Frivillig.no](#) er en digital oppslagstavle hvor målet er å gjøre det enklere for folk å bli frivillig og enklere for organisasjoner å finne frivillige. Frivillighet Norge startet Frivillig.no i 2015. I perioden 2016-2019 mottok Frivillighet Norge øremerkede midler til Frivillig.no fra Helse- og omsorgsdepartementet gjennom statsbudsjettet. Formålet var å forebygge ensomhet gjennom å mobilisere til økt deltakelse og sosial støtte. [Evalueringen](#) viste at dette bidro til at frivilligheten i større grad ble tilgjengelig for nye målgrupper som frivillige organisasjoner ikke hadde nådd ut til tidligere, deriblant personer som ikke hadde kjennskap til frivilligheten fra før. For å få full effekt av dette tiltaket er det nødvendig å kunne jobbe langsiktig med både drift, utvikling og synliggjøring.

På Frivillig.no publiseres aktuelle oppdrag som viser hvordan nye kan bli med og gjøre frivillig innsats. Blant de som fant et sted å være med i 2021 var:

- 33 % under 30 år
- 32 % født utenfor Norden
- 47 % helt nye frivillige

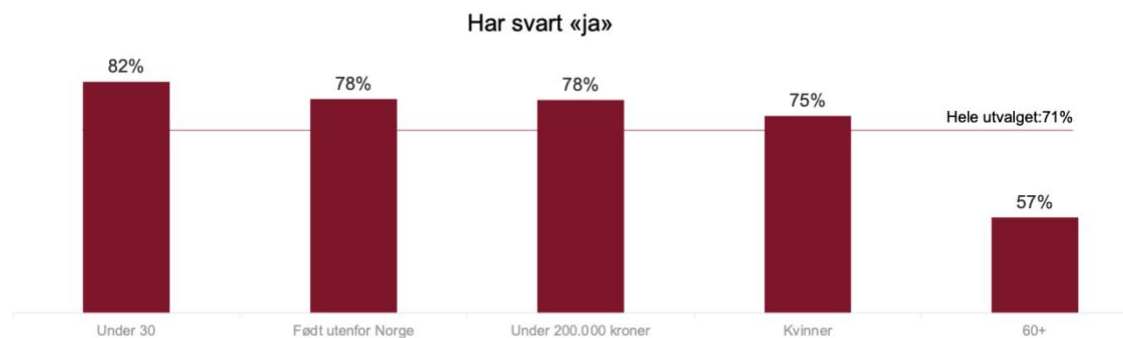
Frivillighet Norge har bedt om støtte til forutsigbar finansiering av Frivillig.no i statsbudsjettet for 2023: *For å mobilisere til økt deltakelse og forebygging av utenforskap ber Frivillighet Norge om at:*

- *Det settes av 5 millioner kr. til Frivillig.no i kap. 714, post 21.*

Ungfritid.no

I forbindelse med lanseringen av Fritidskortet som tiltak og utviklingen av pilotprosjektene ble det tydelig at en av utfordringene var barn, unge og foresattes manglende kjennskap til mangfoldet av fritidstilbudet der de bor. Frivillighet Norge har derfor, med bakgrunn i innspill fra organisasjonene og erfaringene fra Frivillig.no, utviklet [Ungfritid.no](#).

De unge, kvinner og gruppen som tjener under 200.000 kr. synes i større grad enn andre grupper (signifikant) at det burde bli enklere for barn og unge å finne fritidsaktiviteter de kan delta på.



Figur 3 Fra [Frivillighetsbarometeret 2020](#)

Vi ønsker å bidra til at flere oppdager muligheter til å utvikle seg og delta i fellesskap sammen med andre jevnaldrende, uavhengig av økonomi, bakgrunn og funksjonsevne. Ungfritid.no er et sentralt verktøy i Økt deltakelse-prosjektet.

Ungfritid.no utvikles og drives av frivilligheten selv gjennom Frivillighet Norge, med støtte fra Sparebankstiftelsen DNB og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), og er en gratis løsning for både organisasjonene som skal registrere sine tilbud og barn og unge som skal finne dem, i hele landet. Det er et stort potensial i videreutvikling av Ungfritid.no og støtten Bufdir har gitt for perioden 2022 – 2025 er viktig for å kunne se og benytte mulighetene. Blant annet skal vi i perioden:

- Hjelp organisasjoner til å legge ut aktiviteter.
- Gjøre Ungfritid.no kjent for barn, familier, støtteapparat og resten av befolkningen.
- Øke kompetansen i organisasjonene til å inkludere nye deltakere, slik at deltakerne blir værende over tid.
- Jobbe med økonomi som barriere for deltakelse gjennom en oversikt over støtteordninger på nettsiden stotte.ungfritid.no

Det er viktig å være bevisst på at dersom flere barn og unge skal bli med i fritidsaktiviteter er det noen som også må gjøre plass. For å rekruttere bredere og få med et større mangfold må det gis kompetanse til de som skal rekruttere. Dette er en del av Frivillighet Norges arbeid med økt deltakelse.

Vi har også bidratt til [informasjon om frivillighet i Salaby](#), et digitalt læreverk for grunnskolen fra Gyldendal, i forbindelse med Frivillighetens år 2022.

Mangfoldsplakaten

Frivillighet Norge jobber aktivt med å øke mangfoldet i frivillig sektor slik at organisasjonene inkluderer bredere i alle sine organisasjonsledd og [særlig i ledelsen](#). Vi har inspirasjonsbanken [Knekk inkluderingskoden](#) hvor organisasjonene kan finne verktøy og informasjon om hvordan de kan jobbe for økt mangfold. Vi har også utviklet [Mangfoldsplakaten](#) som forplikter

organisasjonene til å jobbe med inkludering. Dette er et viktig arbeid for at hele befolkningen skal få ta del i fellesskap og med det helsegevinstene ved dette.

Frivillige organisasjoner som helseaktører

Lag og foreninger sitter på mye kompetanse knyttet til spørsmål som kan være relevant i et folkehelseperspektiv. Dette utløses i liten grad fordi det ikke er etablert dialog og samhandlingsstrukturer mellom sektorene.

Det er viktig at lag og foreninger, som opplever at deres spesielle kompetanse er relevant, involveres både gjennom høringer, i planleggingsarbeid og i gjennomføringen av folkehelseaktiviteter. For å lage en god folkehelsestrategi bør det offentlige, på alle nivåer, spørre lag og foreninger hvordan de kan bidra.

Flere rapporter om koronapandemien peker på de frivillige organisasjonenes viktige innsats, lavterskeltilbud og rolle i beredskapen. De trekker også frem viktigheten av et godt samarbeid mellom det offentlige og frivillig sektor.

- [Livskvalitet, psykisk helse og rusmiddelbruk under Covid-19-pandemien](#)
- [Koronakommisjonens rapport](#)

Pasient- og brukerorganisasjoner

Det finnes en rekke organisasjoner for pasienter og berørte. Disse har kompetanse og erfaringer som det offentlige bør lytte til for å få innsikt i hvordan helsevesenet oppleves og kan forbedres fra deres perspektiv. Organisasjonene kan også være samarbeidspartnere for aktiviteter eller tiltak for deres målgrupper.

Folkehelse som formål

Mange organisasjoner har nettopp bedre folkehelse som formål, eller som en del av sitt formål. De bidrar til å spre informasjon og mobilisere til innsats i lokalsamfunnene. Dette bør være åpenbare aktører å lytte til og samarbeide med i arbeidet med utvikling av en politikk for bedre folkehelse.

Leverer tjenester

Frivillige og ideelle organisasjoner har i lang tid levert helsetjenester og andre viktige tjenester som supplerer velferdsstaten og ofte er grunnlaget for nye offentlige tjenester. Store deler av det vi i dag ser på som den offentlige velferdsstaten har sitt utgangspunkt i frivillige organisasjoners innsats og innovasjon.

Frivillighet Norge mener at:

- *samarbeidet mellom det offentlige og frivilligheten bygge på en felles forståelse av de samfunnsutfordringene begge parter har som formål å løse, og frivillighetens innsats må være et supplement til, ikke en erstatning for, det offentliges oppgaver og ansvar på området.*
- *det offentlige på alle nivå ha en anskaffelsespolitikk som legger til rette for at ideelle aktører kan levere offentlig finansierte velferdstjenester.*

Frivillighet Norge definerer en ideell ikke-fortjenestebasert aktør på helse- og omsorgsfeltet som en økonomisk virksomhet som:

- drives som ikke-fortjenestebasert foretak. Det vil si at eventuelt overskudd investeres i driften av virksomheten eller tilfaller organisasjonens formål, det blir ikke utbetalt som fortjeneste til private eiere.
- er registrert i Frivillighetsregisteret.
- eies av, eller har sitt utspring i, en stiftelse eller frivillig organisasjon med demokratisk oppbygging og høy grad av delaktighet og medbestemmelse.
- representerer en merverdi i form av sin pionerrolle, sitt brukerperspektiv, sin tilgang på frivillige og/eller likepersoner, sin rolle som talerør for brukergrupper, den høye tilliten virksomheten har og/eller det helhetlige perspektivet som ligger til grunn for arbeidsmetode og driftskonsept.

Minoritetsorganisasjoner

Minoritetsorganisasjonene bidrar med unike nettverk og er med på å bygge tillit og tilhørighet, spre informasjon og kan gi det offentlige innsikt og kunnskap om hvordan ulike tilbud fungerer og hvordan behov blir og bør bli møtt. Dette ble synlig under koronapandemien da frivillige organisasjoner bidro til å spre viktig informasjon om smittevern. [Mange innvandrersorganisasjoner har dårligere rammevilkår og faller utenfor tilskuddsordningene.](#) Frivillighet Norge mener dette er en utfordring som må løses.

Møteplass folkehelse

[Siden 2014 har Frivillighet Norge arrangert en fast møteplass for folkehelse](#) som ble startet sammen med HOD og får støtte over statsbudsjettet.

Møteplass folkehelse har som mål om å styrke samarbeidet mellom offentlig- og frivillig sektor på folkehelsefeltet. Vi søker å inspirere til mer samarbeid og å øke bevisstheten om frivillighetens folkehelsefremmende effekter. Dette gjøres gjennom å lage konferanser og møteplasser med forskjellige temaer knyttet til frivillighet og folkehelse.

Frivillighet Norge opplever møteplassen som viktig og godt besøkt arena og ser potensiale til å videreutvikle arbeidet med styrking av samarbeidet mellom offentlig og frivillig sektor. Støtten over statsbudsjettet har ikke vært endret siden den ble innført i 2014. Økte ressurser vil gi flere muligheter. Dette kan være flere møteplasser, tilgjengeliggjøring av innhold og resultat fra møteplassene som arrangeres for flere enn deltakerne og muligheten til å avholde arrangementer i hele landet. Ta gjerne kontakt dersom dere ønsker mer informasjon om hvilke tema som er belyst av tidligere møteplasser og hvilke muligheter vi ser for videreutvikling.

Kommunal frivillighetspolitikk

Frivillighet Norge jobber tett med kommuner som ønsker å utvikle en helhetlig frivillighetspolitikk. Vi har også et tett samarbeid med KS, forankret i [Plattform for samspill og samarbeid mellom frivillig og kommunal sektor](#). Denne er revidert flere ganger siden 2011 da den først kom på plass, og er planlagt revidert i 2022. Vi bidrar også med [innsats i Program for folkehelsearbeid i kommunen](#).

Frivillighetsløftet

Frivillighet Norge jobber også med å styrke en tversektoriell tilnærming til frivillighetspolitikken. Vårt prosjekt «Frivillighetsløftet» springer ut av et dialogmøte mellom direktoratene, utvalgte departementer, KS og Frivillighet Norge i 2017 og er et spleiselag mellom flere direktorater. Hovedformålet med dialogmøtet var å diskutere felles interesser for en mer helhetlig tilnærming til den ressursen frivilligheten utgjør i kommunene. Frivillighet Norge har fulgt opp dette ved å tilrettelegge for et *Nasjonalt frivillighetsfaglig forum* for å styrke samarbeid mellom frivillig sektor og statlige aktører. Frivillighet Norge inviterer direktoratene, KUD og KS til møte i forumet 1-2 ganger per år. Frivilligheten kan bidra på mange samfunnsområder, og

mange av målene innenfor ulike sektorer har tiltak som fordrer lokalt, regionalt eller nasjonalt samarbeid med frivillige organisasjoner. Vi mener det er et stort potensial for å skape bedre forankring, langsiktighet og resultater gjennom samarbeid på tvers. Dette gjelder særlig folkehelsearbeidet der arenaer for forebygging og positiv helseeffekt er mangfoldige. Det er også behov for nasjonale kompetansemiljøer for å støtte og utvikle gode lokale tiltak.

Mer om Frivillighet Norges arbeid med kommunal sektor kan leses på [Samhandlingskoden.no](https://www.samhandlingskoden.no).

Kommunen må tilrettelegge for tettere dialog og samhandling med frivillige lag og foreninger
For å optimalisere den forebyggende effekten som deltakelse i frivilligheten innebærer anbefaler Frivillighet Norge at staten stimulerer til større grad av samarbeid mellom kommunen og frivillige lag og foreninger.

En helhetlig frivillighetspolitikk definerer prinsipper for samhandling mellom frivilligheten lokalt og kommunen - samt hvilke strategier og tiltak kommunen vil etablere for å legge til rette for å skape:

- økt dialog og samhandling mellom lag og foreninger og kommunen
- vekst og utvikling for lag og foreninger.

I en [rapport fra Institutt for samfunnsforskning](#) som ble publisert i 2020 er en av konklusjonene at om kommuner har utviklet eller formalisert en egen frivilligpolitikk har det betydning for det konkrete samspillet mellom kommuner og frivillige organisasjoner. Samlet sett er det på integreringsfeltet, deretter kultur, fritid og idrett, og så helse- og omsorgsfeltet at variasjonen er størst og at frivilligpolitikk har størst betydning.

Frivillighet Norge anbefaler at kommunene øker sin kompetanse på samarbeid med frivilligheten og utvikler og vedtar en helhetlig frivillighetspolitikk. En helhetlig frivillighetspolitikk er en grunnleggende forutsetning for at kommunen skal kunne implementere robuste folkehelsefremmende tiltak i samarbeid med frivillige lag og foreninger.

Det offentlige skal ikke konkurrere med de frivillige organisasjonene og derfor heller ikke starte rekruttering av frivillige i kommunal regi uten å samarbeide med den lokale frivilligheten.

Det er viktig at det offentlige blir mer bevisst den forebyggende og folkehelsebyggende effekten som hele bredden av frivillige organisasjoner har. Her er det flere organisasjoner som kan bli viktige samarbeidspartnere for det offentlige. Kommuner og statsetater i kommunene (spesielt NAV) bør sette seg inn i hva alle de frivillige lagene i nærområdet driver med, og vurdere mulighetene for samarbeid som både styrker eget tjenestetilbud, og for å styrke organisasjonene.

Lovendring

Frivillighet Norge mener at regelverket knyttet til kommunens samarbeid med frivilligheten om folkehelsearbeidet bør styrkes og kommunens ansvar konkretiseres. Et godt samarbeid forutsetter gode arenaer for dialog slik at det offentlige og de frivillige organisasjonene kan finne hvor de har felles mål og hvor de best kan bidra til å spille hverandre gode. Om kommunen samarbeider med frivilligheten betyr også det at frivilligheten samarbeider med kommunen. Samarbeidet bør springe ut av en dialog hvor begge parter respekterer hverandres egenart og samfunnsrolle. I [Folkehelseslovens](#) kapittel 2 §4 tredje ledd heter det i dag at:

Kommunen skal medvirke til at helsemessige hensyn blir ivaretatt av andre myndigheter og virksomheter. Medvirkning skal skje blant annet gjennom råd, uttalelser, samarbeid

og deltagelse i planlegging. Kommunen skal legge til rette for samarbeid med frivillig sektor.

Frivillighet Norge foreslår at denne endres til:

*Kommunen skal medvirke til at helsemessige hensyn blir ivaretatt av andre myndigheter og virksomheter. Medvirkning skal skje blant annet gjennom råd, uttalelser, samarbeid og deltagelse i planlegging. **Kommunen skal legge til rette for virkemidler som fører til økt dialog og samarbeid med frivillig sektor.***

Ta gjerne kontakt dersom dere ønsker mer informasjon om frivillighetens rolle og potensiale i folkehelsearbeidet.